SOCIJALNI NAUK CRKVE: zašto, nastanak, osnove, aktualizacija

prof. dr. sc. Stjepan Baloban

Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb

„Kruh koji zadržavaš za sebe pripada onomu koji je gladan; odijelo koje čuvaš u ormaru za rublje pripada onomu koji je gol; cipele koje ti trunu u kući pripadaju onomu koji je bos; novac koji čuvaš pod zemljom pripada onomu koji je u stisci”,

Sv. Bazilije Veliki (330.-379.)

„Kršćanin zna da u socijalnom nauku Crkve može naći načela za razmišljanje, kriterije za prosuđivanje i smjernice za djelovanje od kojih se polazi u promicanju cjelovitoga i solidarnog humanizma”,

Kompendij socijalnog nauka Crkve, 2004., br. 7.

Temeljno pitanje:

Koliko suvremeni kršćanin poznaje socijalno učenje odnosno socijalni nauk Katoličke Crkve?

SOCIJALNA KOMPONENTA KRŠĆANSKOG ŽIVOTA

Vrijeme prije *Rerum novarum*

1891.

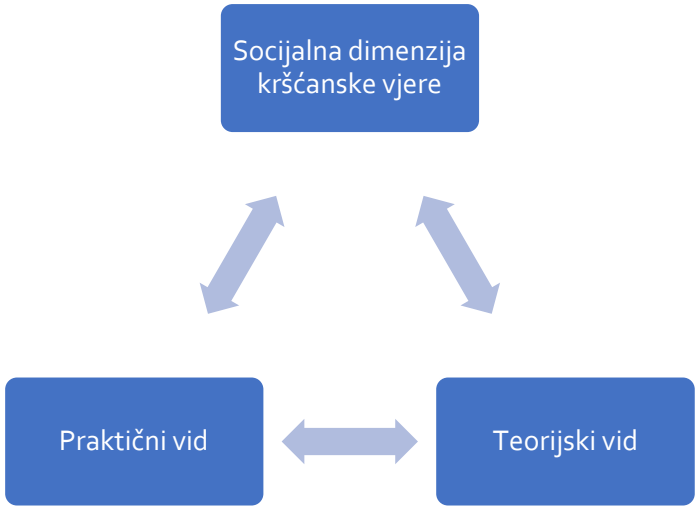
Vrijeme poslije *Rerum novarum*

POLAZNA TOČKA I KAMEN TEMELJAC

VRIJEME DO 1891.

Praktični vid

Briga za siročad, siromašne, udovice i strance

Milostinja i karitativno djelovanje

Trajno prisutan u Crkvi:

Različiti oblici zauzimanja i pomoći preko karizmi redovničkih zajednica sve do organiziranog Caritasa

Teoretski vid

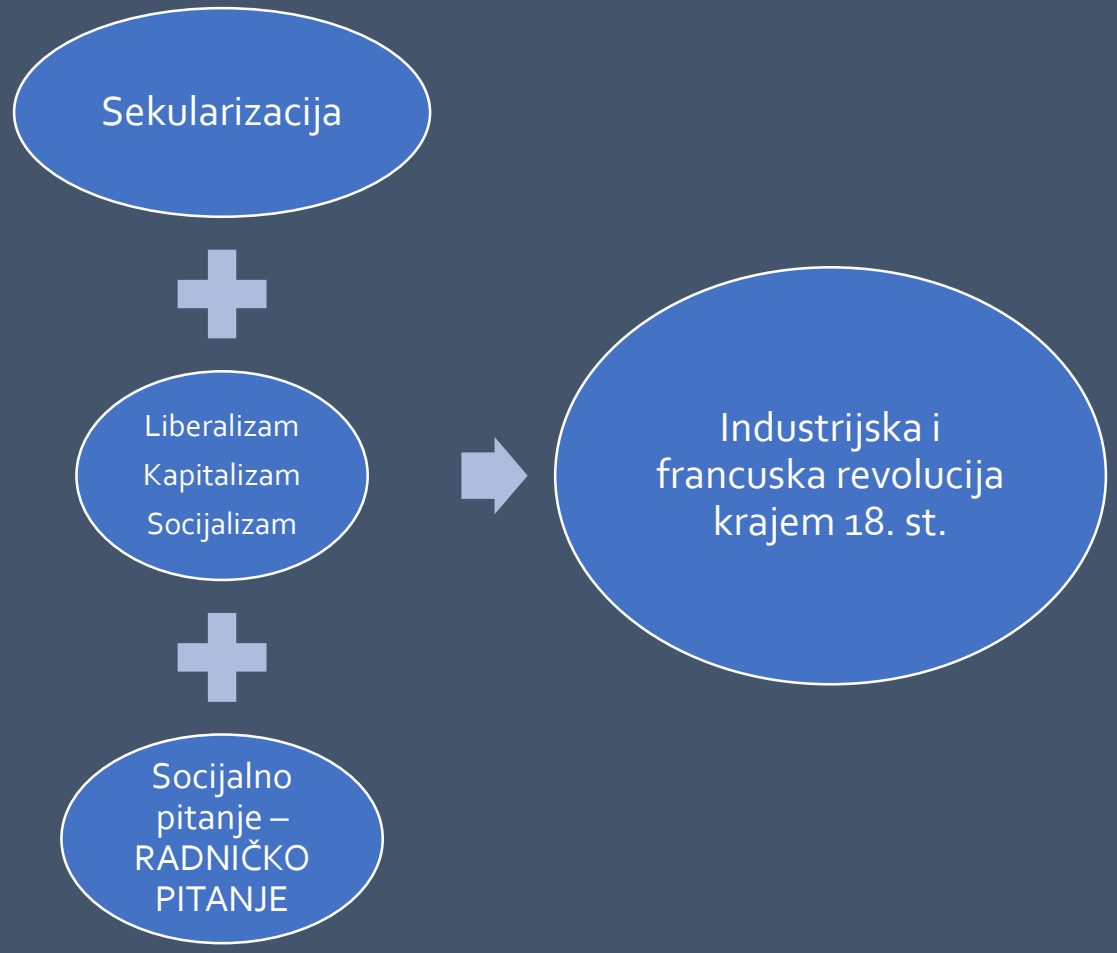
Poticajni karakter socijalnih propovijedi Otaca

sv. Toma Akvinski

7. Božja zapovijed

Procvat u 20. st.

NOVA SITUACIJA U DRUŠTVU

Reakcija Katoličke Crkve:

U prvoj polovici 19. st. reakcije katolika na teško socijalno stanje u pojedinim zemljama: Francuska, Njemačka, Austro-Ugarska, Švicarska…

Krajem 19. st. službena reakcija Katoličke Crkve:

Papa Lav XIII., socijalna enciklika *Rerum novarum*, 15. V. 1891.

Magna Charta – Velika povelja katoličke socijalne misli

VRIJEME NAKON 1891.

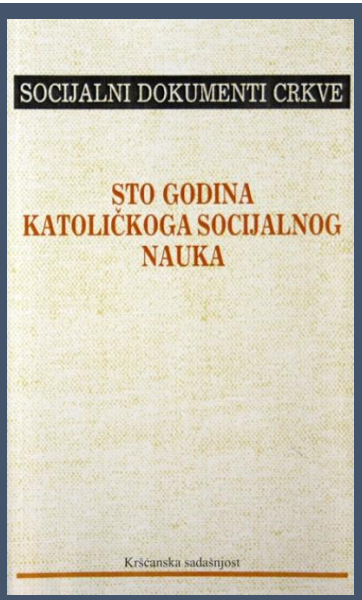
Vrijeme organiziranog i službenog socijalnog naučavanja Katoličke Crkve

Novi socijalni dokumenti objavljuju se prigodom obljetnica ili nekih važnih crkvenih i društvenih događanja

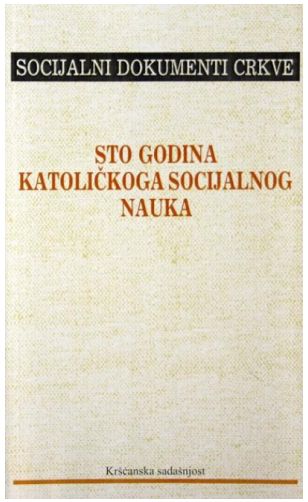
Do 1991. godine – sto godina socijalnog nauka Crkve – objavljeno je više od 30 socijalnih dokumenata

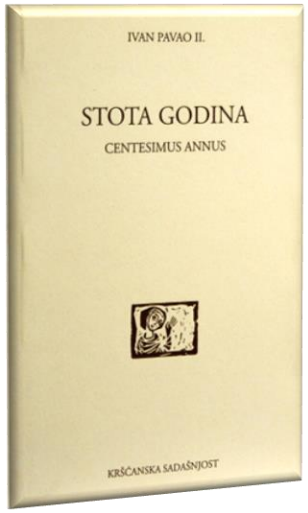
Obrađuju se važne teme i širi se socijalni nauk Crkve među svim katolicima diljem svijeta:

Socijalna pravednost
Supsidijarnost
Dostojanstvo ljudske osobe
Demokracija
Ljudska prava
Razvoj
Odnos prema radu i kapitalu
Uloga kršćana u javnom životu; politici
Solidarnost
Povlaštena briga za siromašne
Opće dobro

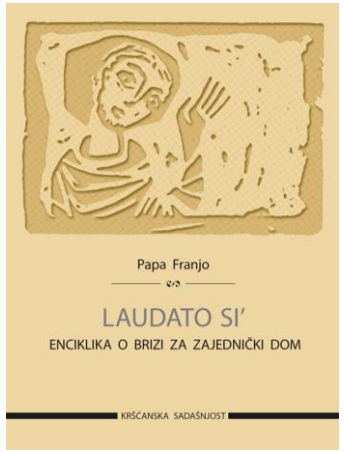

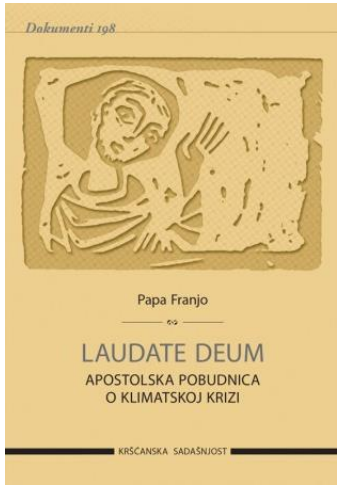

Dokumenti 187
Papa Franjo
FRATELLI TUTTI
ENCIKLIKA O BRATSTVU
I SOCIJALNOM PRIJATELJSTVU
KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

SOCIJALNI DOKUMENTI CRKVE
STO GODINA
KATOLIČKOGA SOCIJALNOG
NAUKA
Kršćanska sadašnjost

IVAN PAVAO II.
STOTA GODINA
CENTESIMUS ANNUS
KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Dokumenti 158
BENEDIKT XVI.
CARITAS IN VERITATE
LJUBAV U ISTINI
KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Papa Franjo
LAUDATO SI'
ENCIKLIKA O BRIZI ZA ZAJEDNIČKI DOM
KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Dokumenti 198
Papa Franjo
LAUDATE DEUM
APOSTOLSKA POBUDNICA
O KLIMATSKOJ KRIZI
KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Rerum novarum Lav XIII. 15. V. 1891.	*Quadragesimo anno* Pio XI. 15. V. 1931.	*Radio – poruka (I)* Pio XII. 1. VI. 1941.	*Radio – poruka (II)* Pio XII. 24. XII. 1944.	*Mater et magistra* Ivan XXIII. 15. V. 1961.	*Pacem in terris* Ivan XXIII. 11. IV. 1965.
Gaudium et spes II. vatikanski koncil 7. XII. 1965.	*Dignitatis humanae* II. vatikanski sabor 07. XII.1965.	*Populorum progressio* Pavao VI. 26. III. 1967.	*Octogesima adveniens* Pavao VI. 14. V. 1971.	*Pravda u svijetu* III. Sinoda biskupa 30. XI. 1971.	*Prava čovjeka i pomirenje* Pavao VI. i Sinoda biskupa 23. X. 1974.
Laborem exercens Ivan Pavao II. 14. IX. 1981.	*Solicitudo rei socialis* Ivan Pavao II. 30. XII. 1987.	*Centesimus annus* Ivan Pavao II. 1. V. 1991.	*Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju* Zbor za katolički odgoj 30. XII. 1988.	*Za rehabilitaciju politike* Povjerenstvo francuskih biskupa za socijalna pitanja 17. II. 1999.	*Etika u obavijesnim sredstvima* Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva 4. VI. 2000.
Kompendij socijalnog nauka Crkve Papinsko vijeće „Iustitia et pax" listopad, 2004.	*Caritas in veritate* Benedikt XVI. 29. VI. 2009.	*Laudato si'* Papa Franjo 24. V. 2015.	*Fratelli tutti* Papa Franjo 3. X. 2020.	*Laudate Deum* Papa Franjo 4. X. 2023.	

VAŽNIJI SOCIJALNI DOKUMENTI

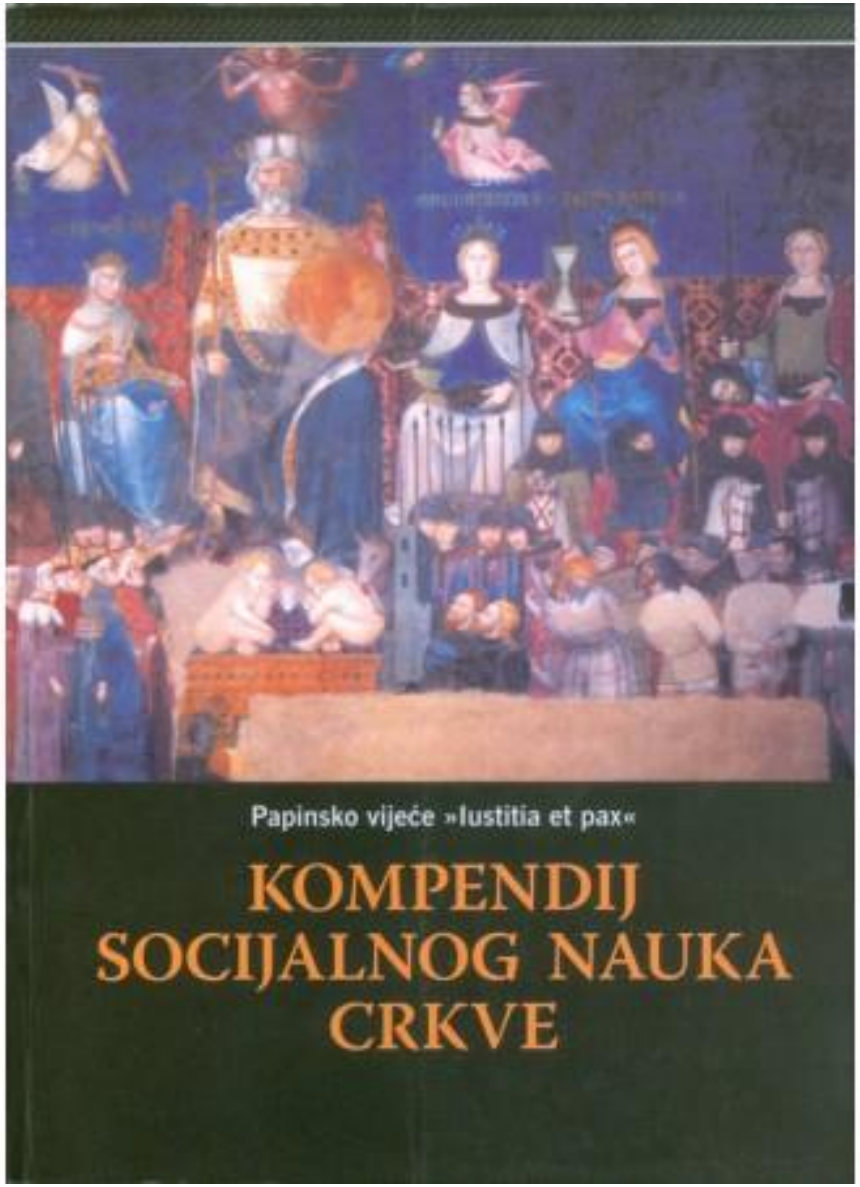
Lav XIII., 1891.	***Rerum novarum – O novim stvarima***	**Prvi cjelovito zahvaća socijalno pitanje**
Pio XI., 1931.	*Quadragesimo anno – Četrdeseta godina*	Naglašava načelo supsidijarnosti
Pio XII., 1944.	*Radio – poruka*	Prvi službeni govor o demokraciji
Ivan XXIII., 1963.	*Pacem in terris – Mir na zemlji*	Govor o ljudskim pravima
Drugi vatikanski koncil, 1965.	*Gaudium et spes – Radost i nada*	Crkva i dijalog sa suvremenim svijetom
Pavao VI., 1967.	*Populorum progressio – O razvoju naroda*	„Razvoj, novo ime za mir"
Ivan Pavao II., 1981.	*Laborem exercens – Radom čovjek*	Ljudski rad – ključ socijalnog pitanja
Ivan Pavao II., 1987.	*Sollicitudo rei socialis – Socijalna skrb*	„Mir je plod solidarnosti"
Ivan Pavao II., 1991.	*Centesimus annus – Stota godina*	Pad komunizma, uloga države, demokracija, ekologija
Benedikt XVI., 2009.	*Caritas in veritate – Ljubav u istini*	SNC je ljubav u istini u društvenim pitanjima: navještaj Kristove ljubavi u društvu
Papa Franjo, 2015.	*Laudato si' – Hvaljen budi*	„Svim osobama koje žive na našem planetu (…) želim ući u dijalog sa svima o našemu zajedničkom domu"
Papa Franjo, 2020.	*Fratelli tutti – Svi smo braća*	O „otvorenom" i „zatvorenom" svijetu, globalizaciji i pandemiji, izbjeglicama i ljudskim pravima, populizmu i političkoj ljubavi na djelu, socijalnom dijalogu koji vodi novoj kulturi

AKTUALNOST SOCIJALNIH DOKUMENATA KATOLIČKE CRKVE

Kompendij socijalnog nauka Crkve nudi sadržaj i inspiraciju za aktivnosti udruga vjernika laika

2005. preveden na hrvatski jezik u Kršćanskoj sadašnjosti

Vademecum za hrvatske vjernike laike, a posebno za članove katoličkih udruga

III. dio:
SOCIJALNI NAUK CRKVE I CRKVENO DJELOVANJE
SNC ulazi u sve segmente kršćaninova života

Biti i djelovati u svijetu za vjernike laike nije samo antropološka i sociološka, nego također i na osobit način teološka i crkvena stvarnost,

br. 543.

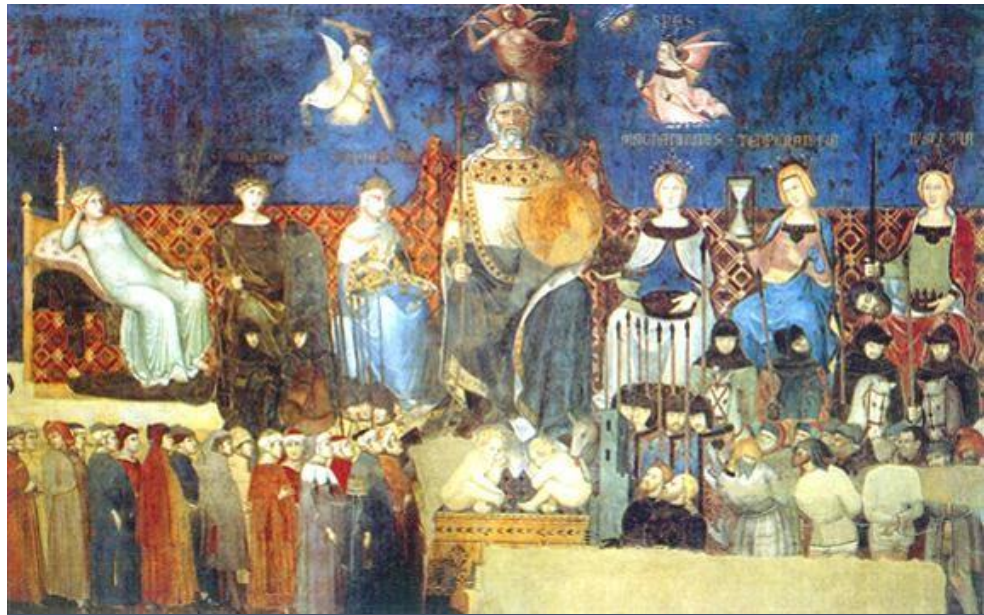
Vjernik laik

- Radnik u vinogradu Gospodnjem
- Svjetovna narav nasljedovanja Krista
  - U svijetu

Vlastita zadaća

- Naviještati evanđelje svjedočanstvom života
  - Ukorijenjenost u Kristu
  - Življenost u vremenitim stvarima

KOMPENDIJ
NUDI POMOĆ UDRUGAMA
VJERNIKA LAIKA

DUHOVNOST VJERNIKA LAIKA

- Duhovni i moralni život jača
  - Usavršavanje kompetencija potrebnih za obavljanje društvenih obveza
- Kršćanski itinerarij
  - Kulturna i profesionalna formacija, formacijska služba mudrih duhovnih vođa, Božja riječ, osobna molitva, liturgijska slavlja, socijalne kreposti, autentično crkveno iskustvo
- Trajni put formacije
  - Produbljivanje unutarnjih motivacija
  - Stjecanje stila

Vjernici laici pozvani su njegovati istinsku laičku duhovnost, koja će ih obnavljati kao nove muškarce i žene, uronjene u otajstvo Boga i uključene u društvo, svete i posvetitelje,
br. 545.

SNC PODUPIRE I RASVJETLJUJE SKUPINE, DRUŠTVA I POKRETE

Socijalni nauk Crkve mora ući, kao sastavni dio, u formacijski put vjernika laika. Iskustvo pokazuje da je formacijski rad moguć, uobičajeno, unutar crkvenih laičkih udruga koje odgovaraju točnim kriterijima crkvenosti,

br. 549

SLUŽENJE NA RAZNIM PODRUČJIMA DRUŠTVENOG ŽIVOTA

Služenje

- Znak i izraz ljubavi u obiteljskom, kulturnom, radnom, gospodarskom i političkom životu
- Prema specifičnim profilima
- SNC svoje potpuno ostvarenje zadobiva kada se živi konkretno za rješavanje socijalnih problema

Služenje ljudskoj osobi

- U zauzimanju i nastojanju oko vlastite unutarnje obnove
- Zauzimanje za obraćenje srdaca i za poboljšanje struktura
- Potvrđivanje nedodirljivoga prava na život, od začeća do prirodne smrti
- Priznavanje čovjekove vjerske dimenzije
- Zauzimanje za obranu braka i obitelji

Služenje kulturi

- Bitni ciljevi kulture su: cjelovito savršenstvo osobe i dobro cijeloga društva
  - Zajamčiti pravo sviju na čovječnu i građansku kulturu
  - Zauzimanje vjernika laika na području kulture je pitanje istine
  - Kršćani se moraju razdavati da bi potpuno vrednovali vjersku dimenziju kulture
  - Vjernici laici veliku će važnost pridati sredstvima masovnoga komuniciranja, procjenjujući njihove sadržaje

Služenje gospodarstvu

- Kršćani će svoje nastojanje usmjeriti razlučivanju što se tiče sadašnjih modela gospodarsko-socijalnoga razvoja
- U tome naporu dragocjena su udruženja kršćanskoga nadahnuća na gospodarskom području: udruženja radnika, poduzetnika, gospodarstvenika

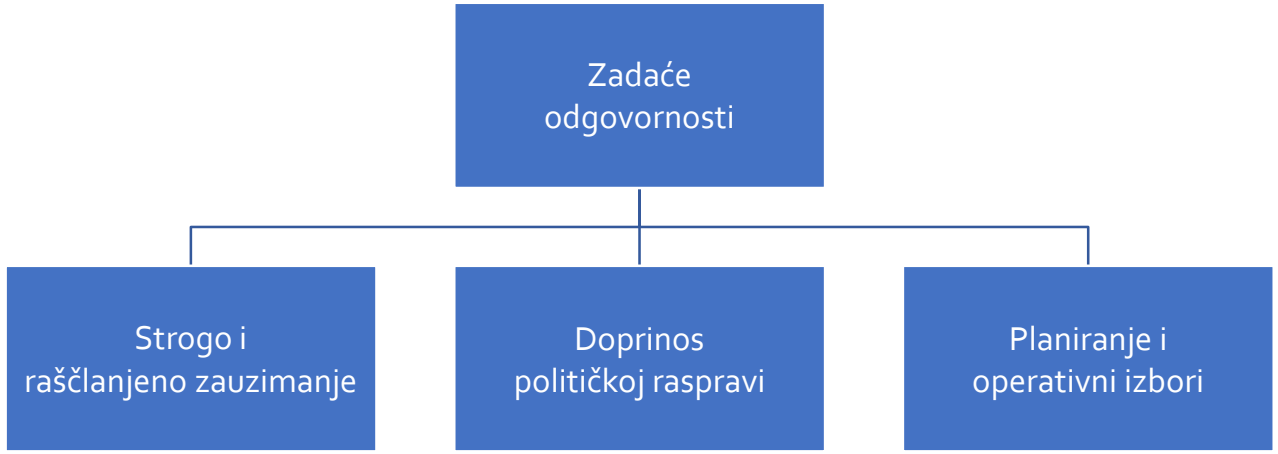
SLUŽENJE POLITICI

Glavne smjernice političkog djelovanja:

- Traganje za općim dobrom u duhu služenja
- Razvoj pravednosti s posebnom pozornošću na prilike siromaštva i patnje
- Poštovanje autonomije zemaljskih stvarnosti
- Načelo supsidijarnosti
- Promicanje dijaloga i mira u okviru solidarnosti

Neprimjerena pozornost na moralnu dimenziju:

- *Raščovječenje* udruženog života te društvenih i političkih ustanova
- *Strukture grijeha*

SLUŽENJE POLITICI

Načelo laičnosti

- Razlikovanje između političke i vjerske sfere
  - Vrijednosti stečene i priznate od Katoličke crkve
  - Dio suvremene civilizacijske baštine

- Laičnost
  - Nije autonomna od moralnoga zakona
  - Zahtijeva poštovanje svake vjeroispovijesti sa strane države
  - Mjesto komunikacije među raznim duhovnim tradicijama i nacijama

Izbor političkih sredstava

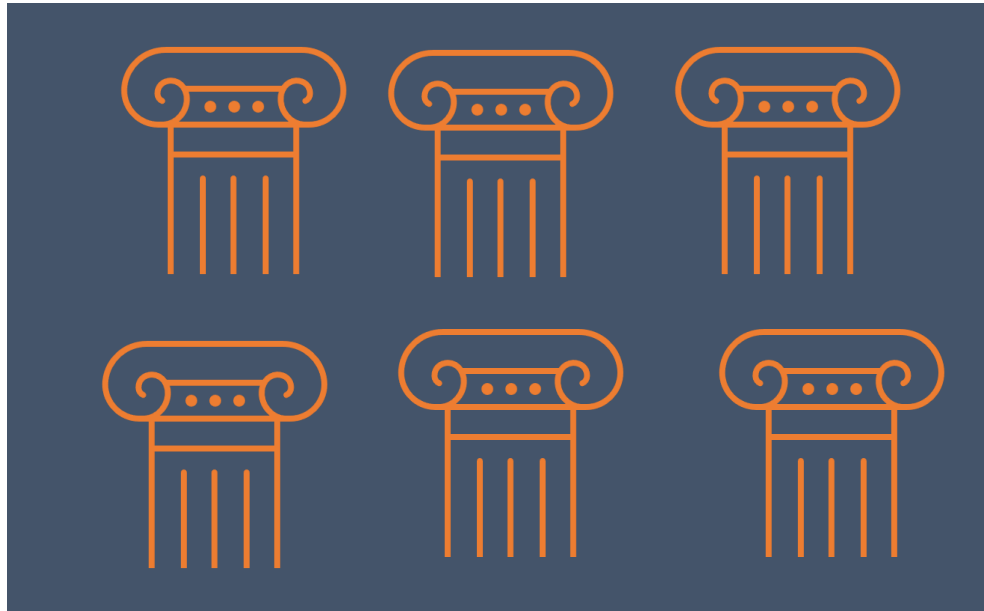
- Pristajanje uz jednu stranku i druge izričaje političkoga sudjelovanja
- Odabir dosljedan s vrednotama
  - Ukorijenjen u ljubav i usmjeren na traganje za općim dobrom
  - Vođenje računa o stvarnim okolnostima
  - Nikada nije ideološko, nego uvijek kritičko
  - Odluka donesena u vlastito ime
  - Nije isključivo *individualni* izbor
- Spada na kršćanske zajednice
  - Objektivno raščlaniti postojeće stanje
  - Razjasni ga u svjetlu Evanđelja
  - Crpsti u socijalnom nauku Crkve kriterije za prosudbu i smjernice za djelovanje

Značenje i jedinstvo

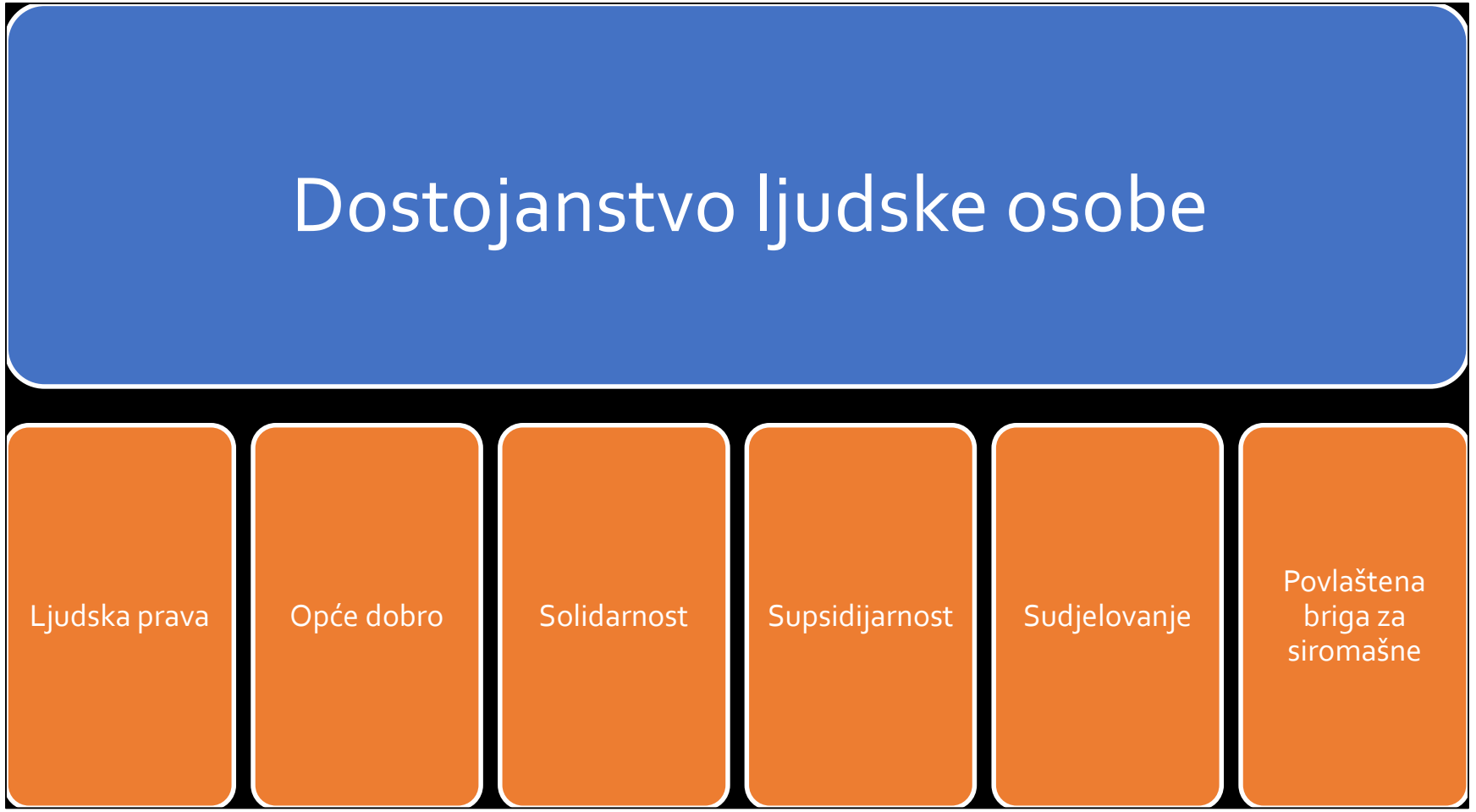
- Opće i temeljno obilježje
- Trajnost u vremenu i univerzalnost u značenju
- Njihova jedinstvenost, povezanost i raščlamba
- U svojoj cjelokupnosti tvore prvu raščlambu istine društva
- Imaju duboko moralni smisao
- Tiču se društvene stvarnosti u njezinoj cjelokupnosti
- Upućuju na posljednje temelje koji uređuju društveni život

NAČELA SOCIJALNOG NAUKA CRKVE

PRAVE I ISTINSKE OSNOVE SOCIJALNOG UČENJA KATOLIČKE CRKVE

DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE

PERSONALISTIČKO NAČELO

Temelj i prvi predmet socijalnog nauka Crkve

„Čovjek pojedinac nužno je temelj, uzrok i cilj svih društvenih ustanova, čovjek ukoliko je po naravi društveno biće uzdignuto u nadnaravni red”,

Mater et magistra, br. 219.

„Po gotovo istom uvjerenju vjernika i nevjernika sve na zemlji treba biti uređeno prema čovjeku kao svom središtu i vrhuncu”,

Gaudium et spes, br. 12.

„Počelo, naime, subjekt i svrha svih društvenih ustanova jest i mora biti ljudska osoba, jer ona po samoj svojoj naravi u svemu ima potrebu društvenog života. Društveni, dakle, život nije čovjeku nešto pridodano. Zato on u povezanosti s drugima, uzajamnim uslugama i dijalogom s braćom razvija sve svoje sposobnosti i može odgovoriti svome pozivu“,

Gaudium et spes, br. 25.

„Cjelokupni društveni život izraz je njegovoga nezamjenjivog protagonista: ljudske osobe…

Ljudsko društvo predmet je socijalnog naučavanja Crkve zato što se ona ne nalazi ni izvan ni iznad društveno sjedinjenih ljudi, nego postoji isključivo u njima, pa stoga i za njih",

Kompendij socijalnog nauka Crkve, br. 106.

VAŽNO:

„Istinske društvene promjene djelotvorne su i trajne samo ako se temelje na odlučnim promjenama osobnog ponašanja.

Istinska moralnost društvenog života neće moći biti moguća ako se ne krene od osoba i ako se s njima ne računa“,

Kompendij, br. 134.